

Jadwiga Konieczna, Bogumił Karkowski

Książka, czytelnik i biblioteka szkolna w kręgu zainteresowań studentów bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Łódzkiego

Acta Universitatis Lodzianis. Folia Librorum 10, 169-181

2001

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Jadwiga Konieczna, Bogumił Karkowski

**KSIĄŻKA, CZYTELNIK I BIBLIOTEKA SZKOLNA
W KRĘGU ZAINTERESOWAŃ STUDENTÓW BIBLIOTEKOZNAWSTWA
UNIwersYTETU ŁÓDZKIEGO**

Specjalizacja biblioteki szkolne i pedagogiczne na reaktywowanych w 1975 r. studiach bibliotekoznawczych¹ w Uniwersytecie Łódzkim została wprowadzona dopiero w roku akademickim 1985/86². Stało się to na wyraźne życzenie studentów, po uzyskaniu zgody władz uczelnianych. Przyczyną owego zainteresowania studentów biblioteką szkolną, jako miejscem przyszłej pracy, były nowe uwarunkowania prawne i merytoryczne bibliotekarstwa szkolnego, które zaistniały w początkach lat osiemdziesiątych³. Ukończenie specjalizacji dawało absolwentom podstawę do zatrudnienia ich na etacie nauczyciela-bibliotekarza jako osoby posiadającej pełne kwalifikacje pedagogiczne i bibliotekarskie.

¹ Początki studiów bibliotekoznawczych zainicjowanych w UŁ w 1945 r. omówiła H. Więckowska, *Akademickie kształcenie bibliotekarzy. Zarys historyczny*, Warszawa 1979 oraz B. Świdorski, *Historia Katedry Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej UŁ w latach 1945–1987*, „Acta Universitatis Lodzianis” 1998, Folia Librorum 8, s. 3–18.

² Znacznie wcześniej, bo już w roku akad. 1975/76 specjalizację z zakresu bibliotek szkolnych i pedagogicznych wprowadzono na studiach bibliotekoznawczych w Uniwersytecie Warszawskim i Wrocławskim.

³ Te nowe uwarunkowania prawne to: *Karta Praw Nauczyciela. Ustawa z 26.01.1982 r.*, „Dziennik Ustaw” 1983, nr 5 przyznająca bibliotekarzom szkolnym status pedagogów i 30-godzinny tydzień pracy; *Rozporządzenie Ministra Oświaty i Wychowania z dnia 24.08.1982 w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli*, „Dziennik Urzędowy” 1982, nr 29, poz. 206 (w przypadku bibliotekarzy szkolnych miało to być przygotowanie bibliotekarskie i pedagogiczne na poziomie studiów wyższych); *Zarządzenie Ministra Oświaty i Wychowania z 30.06.1982 r. w sprawie norm zatrudnienia nauczycieli-bibliotekarzy*, „Dziennik Urzędowy Ministerstwa Oświaty i Wychowania” 1982, nr 8, poz. 69 przyznające prawo do zatrudnienia nauczyciela-bibliotekarza na pełnym etacie w szkole liczącej przynajmniej 300 uczniów oraz *Program pracy biblioteki szkolnej. Załącznik do Zarządzenia Ministra Oświaty i Wychowania z 13.05.1983 r.*, „Dziennik Urzędowy Ministerstwa Oświaty i Wychowania” 1983, nr 5, poz. 31 określający szczegółowo funkcje, zadania i kierunki działalności bibliotek szkolnych.

Program specjalizacji, zgodnie z zaleceniami Ministerstwa Szkolnictwa Wyższego, obejmował 270 godzin zajęć dydaktycznych, 150 godzin praktyki⁴ i był początkowo realizowany w trakcie IV i V roku studiów dziennych.

Tworzyły go trzy bloki przedmiotowe:

– wykłady i ćwiczenia audytoryjne z pedagogiki w liczbie 75 godzin dydaktycznych, mające na celu wyrobienie podstawowej orientacji w tej dyscyplinie naukowej (przedmiot, terminologia, metody) oraz ukształtowanie umiejętności dostrzegania, analizowania i rozwiązywania problemów pedagogicznych;

– wykłady i ćwiczenia obejmujące krótki kurs psychologii (60 godzin dydaktycznych), umożliwiające uzyskanie niezbędnego minimum wiedzy specjalistycznej, jaką dysponować musi w tym zakresie każdy nauczyciel i wychowawca;

– wykłady, konwersatoria i ćwiczenia laboratoryjne o charakterze praktycznym z zakresu metodyki pracy z czytelnikiem (dydaktyki szczegółowej) w liczbie 135 godzin dydaktycznych, które dostarczyć miały studentom wiedzy teoretycznej i praktycznej nieodzownej dla efektywnej realizacji zadań obowiązujących nauczyciela-bibliotekarza. Warto dodać, że ta część zajęć realizowana była w jednej z najlepiej zorganizowanych i wyposażonych bibliotek szkolnych na terenie Łodzi.

Istotnym wsparciem (zarówno godzinowym jak i merytorycznym) tak ukształtowanego programu były praktyki pedagogiczne (5–6 tygodni w miesiącach wrzesień/październik), na które studenci kończący IV rok studiów udawali się do bibliotek szkół podstawowych i ponadpodstawowych, a w sytuacjach szczególnych również do bibliotek pedagogicznych. Praktyki prowadzono opierając się na specjalnie przygotowanym programie zobowiązującym studentów do szczegółowego poznania metod pracy biblioteki szkolnej, uczestnictwa w zajęciach prowadzonych przez doświadczonych nauczycieli oraz samodzielnego przeprowadzenia kilku tzw. lekcji bibliotecznych i innych form pracy z czytelnikiem. W ostatnich latach praktyki te, podobnie jak inne zajęcia specjalizacyjne, zaliczane były na ocenę.

Tak pomyślany program z czasem zaczął obowiązywać również studentów studiujących zaocznie, choć wspomniana liczba godzin dydaktycznych poważnie obciążała czas przewidywany na realizację wszystkich pozostałych treści programowych przewidzianych dla tego typu studiów i niejednokrotnie poważnie komplikowała ich organizację.

Początkowo specjalizacja traktowana była w programie studiów jako fakultatywna. W związku z tym kandydaci na bibliotekarzy szkolnych mieli także obowiązek zaliczenia pełnego bloku zajęć specjalizacyjnych związanych z uczestnictwem w określonym seminarium magisterskim. To znaczne,

⁴ Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 10.10.1991. w sprawie szczegółowych kwalifikacji wymaganych od nauczycieli..., „Dziennik Ustaw” 1991, poz. 433.

dodatkowe obciążenie słuchaczy w połączeniu z faktem niewielkiej liczebności poszczególnych lat naszych studiów w tym okresie (średnio około 15–20 osób) powodowało, że nie co roku udawało się zorganizować ośmioosobową (taki warunek istnienia specjalizacji stawiały władze UŁ) grupę specjalizacyjną. Sytuacja zmieniła się radykalnie w latach dziewięćdziesiątych.

W roku akad. 1992/93, po uzyskaniu zgody Rady Wydziału Filologicznego, autorzy opracowania poprowadzili wspólnie pierwsze seminarium magisterskie z zakresu bibliotekarstwa szkolnego. Spośród 15 studentów uczęszczających na specjalizację w seminarium brało udział 9 osób.

W rok później, uzyskawszy akceptację MEN dla założeń programowych, uruchomiono specjalizację pedagogiczną i odpowiednie seminarium magisterskie na studiach zaocznych. W zajęciach tych uczestniczyło 11 osób.

Zainteresowanie specjalizacją i związanym z nią seminarium na studiach zaocznych wzrosło w ostatnich latach do tego stopnia, że w roku akad. 1997/98 trzeba było zorganizować dwie kilkunastoosobowe grupy seminaryjne.

Pełny obraz udziału studentów naszego kierunku w specjalizacji i w seminarium magisterskim w latach 1985–1999 prezentuje tab. 1.

Tabela 1

Uczestnicy specjalizacji i seminarium magisterskiego z zakresu bibliotekarstwa szkolnego i pedagogicznego

Rok akademicki	Osoby uczestniczące w	
	specjalizacji	seminarium
1986/1987	8	x
1987/1988	–	x
1988/1989	7	x
1989/1990	11	x
1990/1991	–	x
1991/1992	12	x
1992/1993	–	x
1993/1994	15	8
1994/1995	22	18
1995/1996	17	–
1996/1997	17	17
1997/1998	24	17
1998/1999	35	22

Źródło: Opracowanie własne.

Ogółem, jak wynika z powyższego zestawienia, w latach 1994–1999 na studiach dziennych i zaocznych przygotowano i obroniono 82 prace magisterskie z zakresu bibliotekarstwa szkolnego i pedagogicznego, co stanowi około 30% ogółu dyplomów magisterskich wydanych w tym okresie na naszym kierunku.

Seminarium magisterskie jako najwyższa forma procesu dydaktycznego w uczelni pozwala nie tylko na ukształtowanie intelektualnej i profesjonalnej sylwetki absolwenta, ale przyczynia się także do poszerzania i krystalizowania pola badawczego uprawianej dyscypliny. Jest to szczególnie ważne w przypadku „młodej”, odwołującej się stale do praktycznej działalności dziedziny, jaką jest bibliotekarstwo szkolne.

Z perspektywy kilkuletnich doświadczeń i po przeanalizowaniu kilkunastu prac magisterskich można tę tezę potwierdzić.

Szczególnie korzystnie na organizację naszego seminarium wpływa fakt innej niż w przypadku pozostałych seminariów relacji zajęcia specjalizacyjne a seminarium magisterskie. Oto bowiem zwiększająca się (lub pozostająca na tym samym poziomie) liczba uczestników seminarium oraz różnorodność podejmowanych przez nich tematów badawczych są efektem obszernego wprowadzenia w problematykę bibliotekarstwa szkolnego, które zaczyna się już na III roku studiów. Dzięki dwóm proseminariom, wykładowi i ćwiczeniom specjalizacyjnym zgłaszający się na seminarium studenci mają już zwykle mniej lub bardziej uświadomione zainteresowania badawcze i pewną wiedzę o specyfice swej przyszłej pracy.

Jednym z głównych wyznaczników konstruowania programu i organizacji procesu dydaktycznego specjalizacji i seminarium magisterskiego było przyjęcie określonego modelu przyszłego absolwenta. Bibliotekarz szkolny to nie tylko pracownik posiadający podwójny status zawodowy – pedagoga i bibliotekarza. Powinna to być także osoba o szerokich horyzontach umysłowych, otwarta na kompleksowość wiedzy, a jednocześnie znająca i doceniająca znaczenie literatury pięknej. Nieobca winna być jej znajomość zasad prakseologii, a także umiejętność pracy z nowymi technologiami. Podobnie, jak każdy bibliotekarz, także i pracownik biblioteki szkolnej powinien odznaczać się systematycznością i dokładnością przy jednoczesnej umiejętności syntetycznego myślenia.

Uwzględniając te ogólne dyrektywy, staramy się jednak, aby dobór tematów badawczych realizowanych na seminarium był zindywidualizowany. Dlatego pierwszy semestr seminarium (czyli siódmy roku studiów) przeznaczony jest na tzw. rozpoznanie. Studenci referują różne, zasygnalizowane przez nas lub zgłaszane samodzielnie problemy i zagadnienia, co pozwala nie tylko na poznanie ich zainteresowań, ale także na ocenę predyspozycji intelektualnych, temperamentów badawczych.

Na dobór tematów (dotyczy to zwłaszcza studentów studiów zaocznych) ma też wpływ miejsce pracy i miejscowość, z jakiej magistrant pochodzi.

Większość realizowanych tematów, jak wynika z załączonego spisu, ze względu na specyfikę specjalizacji wymaga badań interdyscyplinarnych. Zmusza to studentów nie tylko do odpowiedniego poszerzania wiedzy, ale także do poznawania i wykorzystywania metod badawczych charakterystycznych np. dla nauk pedagogicznych, historycznych czy literaturoznawstwa, niezależnie od stosowania metodologii bibliologicznej⁵.

Rzutuje to w efekcie także na konstrukcję prac. W zdecydowanej większości zawierają one oprócz rozdziałów teoretycznych także część będącą opisem badań empirycznych przeprowadzanych przez magistrantów w celu zweryfikowania hipotez podjętego problemu teoretycznego.

Możliwość nawiązania w trakcie procesu badawczego kontaktu ze środowiskiem bibliotekarskim okazuje się korzystna zarówno dla studentów zaocznych, jak i stacjonarnych. Ci pierwsi mają okazję do krytycznego, pogłębionego naukową refleksją spojrzenia na swój warsztat pracy, a drudzy do lepszego poznania miejsca przyszłej pracy poprzez zweryfikowanie teorii z praktyką.

Problemy metodyki i tematyki prac magisterskich z bibliotekoznawstwa, mimo iż opracowania te są zwięźczeniem procesu naukowo-dydaktycznego, rzadko są przedmiotem głębszego zainteresowania wykładowców tego kierunku⁶. Znacznie bogatsza jest natomiast dokumentacja rejestracyjna prowadzona zarówno w poszczególnych ośrodkach, jak i w skali całego kraju⁷.

⁵ Problem metodyki i metodologii w pracach magisterskich z zakresu bibliotekoznawstwa omówiła wyczerpująco (wskazując na liczne źródła) M. Kocójowa, *Z metodyki prac magisterskich kierunku Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej*, [w:] *Z historycznych i metodologicznych problemów badań księgoznawczych i bibliotekoznawczych*, Kraków 1985, s. 109–137.

⁶ Oprócz wspomnianej M. Kocójowej (przyp. 4) temat ten podjęła w ostatnich latach B. Kamińska-Cubała, *Prace magisterskie powstałe w Katedrze Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej WSP w Krakowie w latach 1992–1996*, [w:] *Nauczyciel-bibliotekarz – przygotowanie do zawodu*, Kraków 1998, s. 183–192 (jest tu informacja o wcześniejszych opracowaniach dotyczących tej instytucji).

⁷ Wykazy prac magisterskich przygotowywanych na studiach bibliotekoznawczych w kraju publikują systematycznie „Roczniki Biblioteczne”. W UŁ tego typu rejestrację systematycznie poszerza H. Tadeusiewicz, *Spis prac magisterskich i doktorskich z zakresu nauki o książce, informacji naukowej i czasopiśmiennictwa wykonanych w UŁ w latach 1950–1980*, Łódź 1983; *Spis prac magisterskich, doktorskich i habilitacyjnych z zakresu nauki o książce, informacji naukowej i czasopiśmiennictwa wykonanych w UŁ w latach 1981–1986*, „Acta Universitatis Lodzianensis” 1992, Folia librorum 3, s. 143–173; *Spis prac magisterskich, doktorskich i habilitacyjnych z zakresu nauki o książce, informacji naukowej i czasopiśmiennictwa wykonanych w UŁ w latach 1986–1990*, tamże 1993, t.5, s. 115–146; *Spis prac magisterskich i doktorskich z zakresu nauki o książce, informacji naukowej i czasopiśmiennictwa wykonanych w UŁ w latach 1991–1995*, tamże 1998, t.8, s. 31–50. Ten ostatni wykaz uwzględnia już także prace magisterskie napisane na seminariach z bibliotekarstwa szkolnego w latach 1994–1995.

Podjęta w niniejszym opracowaniu próba analizy napisanych dotychczas prac magisterskich z zakresu specjalizacji biblioteki szkolne i pedagogiczne opiera się na klasyfikacji uwzględniającej przedmiot badań tychże prac. Zabieg ten doprowadził do wyodrębnienia następujących grup: książki i literatura dziecięca i młodzieżowa, czasopisma, biblioteki szkolne, biblioteki pedagogiczne, biblioteki publiczne dla dzieci, czytelnictwo uczniów i nauczycieli, zawód nauczyciela-bibliotekarza, instytucje wydawnicze i inne.

Liczebność prac w obrębie poszczególnych grup wskazuje, że zdecydowanie najczęściej wybory studentów dotyczyły książki dziecięcej (21 prac), biblioteki szkolnej (20 prac) i czasopism (17 prac). Stanowi to około 70% wszystkich analizowanych prac.

Badania książki dziecięcej mają charakter wieloaspektowy i dotyczą głównie książki współczesnej. Studenci rzadko decydują się na ujęcie historyczne, a nieliczne tego rodzaju prace powstały tylko na studiach dziennych. Jest to zrozumiałe, gdyż badanie przeszłości książki wymaga głównie poszukiwań w dużych bibliotekach naukowych. Analizowano więc dzieje wydawnicze niektórych znanych tytułów, np. M. Andrzejewska, *Dzieje wydawnicze baśni Andersena w Polsce* lub miejsce książki dziecięcej w całości produkcji wydawniczej znanych firm – np. A. Franiak, *Książka dziecięco-młodzieżowa w repertuarze wydawniczym Arctów do 1939*.

Zainteresowanie współczesną produkcją wydawniczą dla dzieci i jej odbiorem społecznym znalazło z kolei wyraz w takich pracach jak: A. Bartoszewicz, *Świat książki dziecka w wieku przedszkolnym* i A. Lelonkiewicz, *Książka dziecięca na rynku wydawniczym w Polsce w latach 1989–1995*.

Niezależnie od ujęć kompleksowych widzimy także potrzebę szczegółowych badań zjawisk współczesnych w obrębie książki dziecięcej. Odradzającemu się np. po okresie socjalistycznym rynkowi książki religijnej dla dzieci poświęcona była praca I. Kaftan, *Książka religijna dla dzieci. Oferta wydawnicza i upowszechnianie ze szczególnym uwzględnieniem bibliotek publicznych dla dzieci*, a coraz popularniejszemu wśród młodych odbiorców komiksowi dwie prace prezentujące różne aspekty tego zagadnienia. Były to E. Kiwak, *Komiks – szansa czy zagrożenie* i A. Pietruszka, *Komiks – historia, recepcja, miejsce we współczesnej kulturze i dydaktyce*.

Wydaje się, że obieranie jako przedmiotu badań zjawisk jednostkowych i ich szczegółowa analiza bardziej odpowiadają temperamentowi badawczemu studentów bibliotekoznawstwa. Dowodem liczne prace o nachyleniu socjologicznym poświęcone badaniu popularności niektórych autorów – np. I. Ziajka, *Udokumentowanie popularności Małgorzaty Musierowicz i jej twórczości* lub ilustratorów – np. A. Krupińska, *Jan Marcin Szancer jako ilustrator książki*.

Zainteresowania naszych studentów książką dziecięcą nie kończą się na literaturze pięknej. Dostrzegając zarówno zwiększającą się podaż jak i popyt

na książkę edukacyjną podjęto kilka tematów dotyczących tego typu publikacji – np. K. Szygulska, *Współczesne encyklopedie dla dzieci* czy M. Krajewska *Książka i czasopismo ekologiczne dla dzieci i młodzieży*.

Obszerną grupę prac magisterskich stanowią opracowania poświęcone bibliotece szkolnej jako instytucji kształcenia i wychowania równoległego, jej organizacji i funkcjonowaniu oraz metodom i formom pracy nauczyciela-bibliotekarza.

Na uwagę zasługują tu próby rozpoznania specyfiki poszczególnych typów bibliotek, których podjęły się m. in. G. Patura, *Kształtowanie się modelu biblioteki szkoły dziesięcioletniej*, A. Pawełczyk, *Biblioteka w szkole dla dzieci upośledzonych umysłowo jako element systemu edukacyjnego* czy M. Krysiak, *Biblioteka szkoły zawodowej*.

Interesujące wydają się również prace o charakterze analitycznym dotyczące zbiorów bibliotecznych i ich roli w procesie dydaktycznym współczesnej szkoły. Tak zwanymi dokumentami nieksiążkowymi zajmowała się szczegółowo H. Andrzejczak, zaś „modnymi” swego czasu pakietami multimedialnymi E. Petrus i C. Polit.

Dwie jedynie prace, co świadczyłoby o niezbyt jeszcze rozbudzonych zainteresowaniach studentów tą problematyką, dotyczyły zagadnień komputeryzacji procesów bibliotecznych. B. Bartosiak przeanalizowała przygotowanie i stan zaawansowania w tej mierze bibliotek szkolnych z terenu Łodzi, zaś J. Kielska prześledziła organizację procesów informacyjnych i ich wpływ na efektywność nauczania.

Zgodnie z charakterem specjalizacji i jej założeniami programowymi duże zainteresowanie budziły wśród magistrantów zagadnienia metodyki pracy z książką i czytelnikiem. Im też poświęcono około 10 prac podejmujących próbę sformułowania wyczerpującej odpowiedzi na pytanie o miejsce i rolę biblioteki szkolnej w procesie dydaktycznym. Były to m. in. prace B. Udalskiej *Udział biblioteki szkolnej w procesie dydaktycznym w świetle literatury i działalności praktycznej*, E. Rosiak, *Współdziałanie biblioteki szkolnej w procesie recepcji lektur szkolnych*, G. Chmieleckiej *Lekcyjne i pozalekcyjne formy pracy z lekturą w klasach I–III*. Do tej grupy należy też zaliczyć prace analizujące program, cele i formy pracy pedagogicznej nauczyciela-bibliotekarza, np. A. Wiśniewska, *Przysposobienie czytelniczo-informacyjne uczniów szkół podstawowych*, M. Birecka, *Edukacja alternatywna w bibliotece szkoły podstawowej* oraz określające specyfikę postępowania z różnymi kategoriami czytelników np. A. Rutkowska, *Uczeń zdolny w bibliotece szkolnej*, L. Jabłońska, *Praca nauczyciela-bibliotekarza z młodzieżą niedostosowaną społecznie*.

Rosnąca rola prasy we współczesnym świecie, a szczególnie zmiany jakie zaszły na polskim rynku prasowym po 1989 r., to niewątpliwe przyczyny dużego zainteresowania periodykami jako przedmiotem badań magistrantów.

Badania te, zgodnie z założeniami teoretycznymi współczesnego prasoznawstwa, są wielokierunkowe i mają głównie cel teoretyczno-poznawczy. Obok analizy zawartości treściowej bada się więc środowisko odbiorców, ich zainteresowania, zdolności percepcyjne, formy i skutki oddziaływań prasowych, recepcję treści, a także funkcje współczesnej prasy.

Jedynie dwie prace spośród siedemnastu „prasoznawczych” prezentowały ujęcie historyczne. Były to: E. Pęcherzewska, *Czasopismo dziecięce „Moje Pisemko” (1902–1939)*; *próba monografii* i J. Klechowska, *Łódzkie czasopisma dziecięce i młodzieżowe (1918–1939)*.

Poza tym dominowało zainteresowanie współczesnością. Studenci podejmowali prace dotyczące magazynów dziecięcych i młodzieżowych, jak np. J. Rdes, *Czasopisma religijne dla dzieci w Polsce*, R. Koziorowska, *Recepcja czasopisma młodzieżowego w środowisku uczniów szkoły średniej na przykładzie „Filipinki”* czy A. Romanowska, *Udział czasopisma „Płomyk” w kształtowaniu kultury literackiej i czytelniczej w latach 1970–1991*.

Przedmiotem zainteresowania studentów były też fachowe periodyki bibliotekarskie i ich rola w środowisku. Temat ten podjęły S. Chajdas, *„Biblioteka w Szkole” – czasopismo fachowe nauczyciela-bibliotekarza* i D. Duroł, *Rola czasopism profesjonalnych w życiu zawodowym bibliotekarzy*. Jedną z prac poświęconą była specjalistycznemu czasopismu popularno-naukowemu, a mianowicie „Mówią Wieki”. Temat ten podjęła M. Pabianek, *Czasopismo „Mówią Wieki” i jego wykorzystanie w procesie dydaktycznym szkoły średniej*.

Jednocześnie analizowano wybrane tytuły lub grupy czasopism traktując je jako źródło wiedzy i informacji na określone tematy – np. A. Szlachcińska, *Biblioteka, czytelnik i czytelnictwo w kręgu zainteresowań miesięcznika „Szkoła Zawodowa”*, K. Sękulski, *Biblioteki szkolne i pedagogiczne w świetle czasopisma „Z Doświadczeń Bibliotek Szkolnych i Pedagogicznych* czy M. Chaber *Biblioteki szkolne za granicą w świetle prasy bibliotekarskiej z lat 1970–1998*. Ta ostatnia grupa cieszy się szczególnym zainteresowaniem studentów studiów zaocznych ze względu na możliwość realizacji tego typu badań w mniejszych bibliotekach. Specjalistyczne zestawienia bibliograficzne, jakie powstają na marginesie tych prac, są cennym materiałem dla następnych pokoleń badaczy określonej problematyki.

Drugiej części specjalizacji, czyli bibliotekom pedagogicznym poświęca się w procesie dydaktycznym znacznie mniej miejsca niż bibliotekom szkolnym. Przekłada się to także w pewnym stopniu na zajęcia seminaryjne – studenci, zwłaszcza stacjonarni, niechętnie podejmują tematy dotyczące tej grupy bibliotek.

W przypadku studentów studiów zaocznych zainteresowanie przejawiają głównie pracujący w bibliotekach pedagogicznych. Celem ich prac nie jest jednak historia lub stan organizacyjny rodzimej biblioteki. Podejmowano

przede wszystkim problem służebnej roli biblioteki pedagogicznej wobec systemu oświatowo-wychowawczego, a zwłaszcza w stosunku do nauczycieli, egzemplifikując dane zagadnienie stosowną prezentacją osiągnięć własnej biblioteki na tym polu. Powstały w ten sposób prace M. Serafin, *Biblioteki pedagogiczne w służbie nauczycieli studiujących. Na przykładzie Biblioteki Pedagogicznej w Skierniewicach*, E. Kulawiec, *Biblioteki Pedagogiczne w służbie nauczycieli na przykładzie bibliotek pedagogicznych województwa białsko-podlaskiego* czy A. Farganus, *Biblioteki pedagogiczne w służbie szkoły. Przeszłość i terażniejszość*. Analizowano też problemy bardziej szczegółowe, jak np. R. Dzieciatkowska, *Współpraca bibliotek szkolnych i pedagogicznych*.

Więszym zainteresowaniem studentów cieszy się natomiast problematyka bibliotek publicznych dla dzieci. Studenci zaoczeni związani z tą siecią bibliotek podejmują zwykle tematy dotyczące form pracy realizowanych w określonym środowisku – np. H. Wągrowska, *Współpraca bibliotek publicznych dla dzieci ze środowiskiem (na przykładzie bibliotek dzielnicy Łódź-Górna)*, K. Chmielewska, *Obsługa biblioteczna dla dzieci do lat 14 na terenie miasta Mławy* czy I. Masiarek, *Praca z młodym czytelnikiem w bibliotekach publicznych województwa piotrkowskiego*.

W wymienionych opracowaniach część opisowa z reguły przeważa nad teoretyczną, jednak te „środowiskowo” zorientowane tematy zmuszają studentów pracujących do szerszego spojrzenia na problemy funkcjonowania bibliotek dziecięcych.

Studenci studiów stacjonarnych natomiast chętnie podejmują tematy poszukujące, wskazujące na różne możliwości oddziaływania bibliotek publicznych w nowej rzeczywistości samorządowej, kulturalnej i społecznej. Przykładem tego rodzaju opracowań są prace: A. Bartosiak, *Współdział biblioteki publicznej dla dzieci w kształtowaniu wrażliwości poetyckiej dziecka* czy A. Błaszczuk, *Wychowanie estetyczne w bibliotece publicznej dla dzieci i młodzieży*.

Innego rodzaju aktualną problematykę podjęła natomiast A. Kacprzak w pracy *Biblioteki publiczno-szkolne w Polsce w latach 1972–1994*.

Kolejna z wyodrębnionych grup tematycznych obejmuje prace dotyczące zawodu nauczyciela-bibliotekarza. Powstało ich dotychczas niewiele, ale prezentują różne aspekty tego zagadnienia. Traktują temat szczegółowo – np. M. Grzelak *Efektywność pracy nauczyciela-bibliotekarza* bądź kompleksowo – np. M. Strzegowska-Baran, *Organizacja systemu kształcenia i dokształcania nauczycieli-bibliotekarzy w Polsce w latach 1945–1993*. Należy też odnotować próbę ujęcia socjologicznego w pracy R. Jędraszczyk, *Sytuacja zawodowa i prestiż społeczny nauczycieli-bibliotekarzy. Konfrontacja założeń prawno-organizacyjnych z rzeczywistością*.

Stosunkowo najskromniej prezentuje się dorobek magistrantów w zakresie badań nad czytelnictwem użytkowników biblioteki szkolnej. W grupie prac

poświęconych tej problematyce na uwagę zasługują: próby zbadania stopnia kultury czytelniczej nauczycieli bełchatowskich (M. Sęk), określenia zainteresowań i potrzeb czytelniczych uczniów w różnym wieku szkolnym (R. Adamiec, E. Bartsch, A. Królikowska) oraz odpowiedzi na pytanie o rolę biblioteki szkolnej w propagowaniu czytelnictwa wśród młodzieży (M. Janiszewska).

Ponadto, podobnie jak w przypadku każdego innego seminarium, powstało kilka prac luźno tylko związanych z tematyką naszego seminarium, a podjęcie danego tematu wynikało po prostu z osobistych, wyraźnie ukształtowanych zainteresowań studentów.

Przygotowywane na seminarium z zakresu bibliotek szkolnych i pedagogicznych prace reprezentują różny poziom. Są słabsze, ale jest też spora grupa ocenionych jako bardzo dobre, a fragmenty kilku były nawet publikowane.

Na koniec należy jeszcze zadać pytanie o przyszłość specjalizacji i związanego z nią seminarium. Wszystko wskazuje, że w sytuacji reformującego się systemu edukacji zainteresowanie zawodem nauczyciela-bibliotekarza nie osłabnie. Pozostaje więc tylko dostosowywanie zarówno programów zajęć, jak i tematów badawczych podejmowanych na seminariach do wymogów zmieniającej się szkoły. Nie będzie to chyba szczególnie trudne, zważywszy, że realizowane dotychczas zajęcia i tematy pozostawały w ścisłym związku z rzeczywistością szkolną i zachodzącymi przemianami społeczno-kulturowymi.

SPIS PRAC MAGISTERSKICH Z ZAKRESU SPECJALIZACJI BIBLIOTEKI SZKOLNE I PEDAGOGICZNE WYKONANYCH W LATACH 1995–1999

- Adamiec Renata, *Zainteresowania czytelnicze dzieci w młodszym wieku szkolnym*, 1995.
- Andrzejczak Halina, *Nieksiążkowe formy przekazu treści – rola w edukacji, miejsce w bibliotece szkolnej*, 1999.
- Andrzejewska Marzena, *Dzieje wydawnicze baśni Andersena w Polsce*, 1995.
- Bakalarska Dorota, *Rola „Płomyczka” w kształtowaniu kultury czytelniczej i literackiej w latach 1955–1989*, 1999.
- Banasiak Zofia, *Biblioteka publiczna dla dzieci jako placówka edukacji równoległej*, 1995.
- Bartosiak Anna, *Współdziałal biblioteki publicznej dla dzieci w kształtowaniu wrażliwości poetyckiej dziecka*, 1998.
- Bartosiak Bożena, *Komputeryzacja bibliotek szkolnych*, 1995.
- Bartoszewicz Anna, *Świat książki dziecka w wieku przedszkolnym*, 1998.
- Bartsch Edyta, *Potrzeby i zainteresowania czytelnicze uczniów w młodszym wieku szkolnym. Na podstawie badań w Szkole Podstawowej nr 11 w Zduńskiej Woli*, 1999.
- Birecka Mariola, *Edukacja alternatywna w bibliotece szkoły podstawowej*, 1994.
- Błaszczyk Aneta, *Wychowanie estetyczne w bibliotece publicznej dla dzieci*, 1998.
- Bogdan Dorota, *Edmund Bartłomiejczyk jako ilustrator książek*, 1997.

- Całka Małgorzata, *Literatura łagrowa w Polsce – jej znajomość i popularność w świetle badań własnych*, 1997.
- Chaber Małgorzata, *Biblioteki szkolne za granicą w świetle prasy bibliotekarskiej z lat 1970–1998*, 1999.
- Chajdas Sylwia, „*Biblioteka w Szkole*” – *czasopismo fachowe nauczyciela-bibliotekarza*, 1997.
- Chmielecka Grażyna, *Lekcyjne i pozalekcyjne formy pracy z lekturą w klasach I–III w świetle literatury i w praktycznej działalności*, 1999.
- Chmielewska Katarzyna, *Obsługa biblioteczna dzieci do lat 14 na terenie miasta Mławy*, 1999.
- Duroł Dorota, *Rola czasopism profesjonalnych w życiu zawodowym bibliotekarzy*, 1997.
- Dziewiątkowska Renata, *Współpraca bibliotek szkolnych i pedagogicznych*, 1998.
- Farganus Agnieszka, *Biblioteki pedagogiczne w służbie szkoły. Przeszłość i terażniejszość*, 1998.
- Franiak Agnieszka, *Książka dziecięco-młodzieżowa w repertuarze wydawniczym Arctów do 1939 roku*, 1997.
- Goślińska Alicja, *Popularność twórczości Wisławy Szymborskiej*, 1998.
- Grzelak Małgorzata, *Efektywność pracy nauczyciela-bibliotekarza*, 1999.
- Jabłońska Laura, *Praca nauczyciela-bibliotekarza z młodzieżą niedostosowaną społecznie*, 1999.
- Jachowicz Jolanta, „*Guliwer*” jako *czasopismo promujące książkę dziecięco-młodzieżową*, 1998.
- Jakomulska Anna, *Popularność Kornela Makuszyńskiego i jego twórczości dla dzieci i młodzieży*, 1999.
- Janiszewska Małgorzata, *Rola biblioteki szkoły średniej w propagowaniu czytelnictwa wśród młodzieży. Bestsellery młodzieżowe*, 1998.
- Jędraszczyk Renata, *Sytuacja zawodowa i prestiż społeczny nauczycieli-bibliotekarzy. Konfrontacja założeń prawno-organizacyjnych z rzeczywistością*, 1994.
- Kacprzak Agnieszka, *Biblioteki publiczno-szkolne w Polsce w latach 1972–1994*, 1995.
- Kaftan Iwona, *Książka religijna dla dzieci. Oferta wydawnicza i upowszechnianie ze szczególnym uwzględnieniem bibliotek publicznych dla dzieci*, 1998.
- Kamińska-Trusińska Renata, *Dzieje wydawnicze baśni Marii Konopnickiej „O krasnoludkach i sierotce Marysi”*, 1995.
- Kielska Jolanta, *Organizacja procesu informacyjnego w bibliotece szkolnej w okresie transformacji na przykładzie I Liceum Ogólnokształcącego w Tomaszowie Mazowieckim*, 1995.
- Kiwak Ewa, *Komiks – szansa czy zagrożenie*, 1998.
- Klechowska Joanna, *Łódzkie czasopisma dziecięce i młodzieżowe (1918–1939)*, 1994.
- Koziorowska Renata, *Recepcja czasopisma młodzieżowego w środowisku uczniów szkoły średniej na przykładzie „Filipinki”*, 1994.
- Krajewska Marlena, *Książka i czasopismo ekologiczne dla dzieci i młodzieży*, 1999.
- Królikowska Anna, *Literatura piękna w zainteresowaniach i wyborach czytelniczych uczniów szkół średnich*, 1999.
- Krupińska Anna, *Jan Marcin Szancer jako ilustrator książki*, 1997.
- Krysiak Emilia, *Współdział biblioteki szkolnej w procesie edukacji wczesnoszkolnej*, 1998.
- Krysiak Małgorzata, *Biblioteka szkoły zawodowej*, 1999.
- Krzyżańska Urszula, *Firma Ludwika Fiszera w Łodzi jako wydawca książek dla dzieci i młodzieży*, 1997.
- Kubiak Katarzyna, *Józef Radwan – drukarz i wydawca kaliski*, 1999.
- Kulawiec Edyta, *Biblioteki pedagogiczne w służbie nauczycieli na przykładzie bibliotek pedagogicznych województwa białsko-podlaskiego*, 1997.
- Kupczak Grażyna, *O książce „Mała encyklopedia dla nastolatków”*, 1995.
- Kuźniak Barbara, *Potrzeby i zainteresowania czytelnicze nauczycieli i możliwości ich zaspokajania na terenie Strzelec Opolskich*.
- Kwiecień Jerzy, *Zastosowanie oprogramowania CDS/ISIS przy sporządzaniu słownika bibliotekarza*, 1995.

- Lelonkiewicz Anna, *Książka dziecięca na rynku wydawniczym w Polsce w latach 1989–1995*, 1997.
- Łyszkowska Edyta, *Książka, czytelnik, biblioteka na łamach czasopisma „Szkoła Specjalna”*, 1998.
- Masiarek Iwona, *Praca z młodym czytelnikiem w bibliotekach publicznych województwa piotrkowskiego*, 1997.
- Miękina Ewa, *Czasopisma dla dzieci młodszych. Ich rola w życiu dziecka i miejsce w bibliotece szkolnej*, 1998.
- Miler Wanda, *Kultura czytelnicza uczniów starszych klas szkoły podstawowej*, 1994.
- Pabianek Marta, *Czasopismo „Mówią Wieki” i jego wykorzystanie w procesie dydaktycznym szkoły średniej*, 1997.
- Patura Grażyna, *Kształtowanie się modelu biblioteki szkoły dziesięcioletniej*, 1995.
- Pawelczyk Agnieszka, *Biblioteka w szkole dla dzieci upośledzonych umysłowo jako element systemu edukacyjnego*, 1995.
- Petrus Ewa, *Projekt pakietu multimedialnego dla ucznia i nauczyciela historii*, 1995.
- Pęcherzewska Ewa, *Czasopismo dziecięce „Moje Pisemko” (1902–1939); próba monografii*, 1998.
- Pietruszka Anna Małgorzata, *Komiks – historia, recepcja, miejsce we współczesnej kulturze i dydaktyce*, 1998.
- Pokorska-Czerwińska Sylwia, *Uczeń klasy trzeciej jako użytkownik biblioteki szkolnej*, 1997.
- Polit Cezary, *Projekt pakietu multimedialnego dla ucznia i nauczyciela geografii*, 1995.
- Rdes Jolanta, *Czasopisma religijne dla dzieci w Polsce*, 1999.
- Romanowska Anna, *Udział czasopisma „Płomyk” w kształtowaniu kultury literackiej i czytelniczej w latach 1970–1991*, 1999.
- Rosiak Elżbieta, *Współdział biblioteki szkolnej w procesie lektur szkolnych*, 1995.
- Rutkowska Aneta, *Uczeń zdolny w bibliotece szkolnej*, 1995.
- Sadowska Ewa, *Współpraca biblioteki publicznej dla dzieci i młodzieży z bibliotekami szkolnymi w dzielnicy Łódź-Górna*, 1997.
- Sałachiewicz Ewa, *Uczeń trudny w bibliotece szkolnej*, 1995.
- Serafin Maria, *Biblioteki pedagogiczne w służbie nauczycieli studiujących. Na przykładzie Biblioteki Pedagogicznej w Skierniewicach*, 1995.
- Sęk Małgorzata, *Badania kultury czytelniczej nauczycieli. Na przykładzie środowiska nauczycielskiego Belchatowa*, 1994.
- Sękowski Krzysztof, *Biblioteki szkolne i pedagogiczne w świetle czasopisma „Z Doświadczeń Bibliotek Szkolnych i Pedagogicznych”*, 1997.
- Sójkowska Iwona, *Świat książki dziecka przedszkolnego*, 1999.
- Stanik Anna, *Współczesna książka popularnonaukowa dla dzieci i młodzieży w latach 1989–1997*, 1999.
- Strzegowska Małgorzata, *Organizacja systemu kształcenia i dokształcania nauczycieli-bibliotekarzy w Polsce w latach 1949–1993*, 1994.
- Szczepanik Edyta, *Książka w życiu dziecka upośledzonego umysłowo w stopniu lekkim*, 1998.
- Szlachcińska Anna, *Biblioteka, czytelnik i czytelnictwo w kręgu zainteresowań miesięcznika „Szkoła Zawodowa”*, 1998.
- Szygulska Katarzyna, *Współczesne encyklopedie dla dzieci*, 1999.
- Szymańska Magdalena, *Zawód nauczyciela-bibliotekarza w świetle prasy bibliotekarskiej i pedagogicznej w latach 1980–1995*, 1999.
- Szymczak Mariola, *Biblioteki pedagogiczne w służbie nauczyciela nauczania początkowego. Na przykładzie Biblioteki Pedagogicznej w Skierniewicach*, 1995.
- Udalska Barbara, *Udział biblioteki szkolnej w procesie dydaktycznym w świetle literatury i w praktycznej działalności*, 1999.
- Wągrowka Honorata, *Współpraca biblioteki publicznej dla dzieci ze środowiskiem (na przykładzie bibliotek dzielnicy Łódź-Górna)*, 1999.
- Wiśniewska Agnieszka, *Przysposobienie czytelniczo-informacyjne uczniów szkół podstawowych*, 1997.

-
- Włoszek Agnieszka, *Współczesne czasopisma młodzieżowe i ich wykorzystanie przez czytelnika*, 1997.
Woźniak Marzanna, *Rola bibliotek pedagogicznych w realizacji procesów samokształcenia i edukacji permanentnej na przykładzie Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Sieradzu*, 1994.
Ziajka Iwona, *Udokumentowanie popularności Małgorzaty Musierowicz i jej twórczości*, 1997.

Jadwiga Konieczna, Bogumił Karkowski

BOOK, READER AND SCHOOL LIBRARY IN THE FIELD OF INTERESTS LIBRARY SCIENCE STUDENTS' AT UNIVERSITY OF LODZ

It is presented organisation and framework of specialisation „school and pedagogical libraries” in this article. This specialisation has been opened for University of Lodz students. Special attention has been paid to the M.A. theses prepared by students concerning children’s and juvenile book, school libraries, pedagogical libraries and public libraries for children, book-reading of pupils and teachers as well as librarian-teachers’s job and his professional activities.